

СТАНДАРТНІ ПРАВИЛА ЩОДО УРІВНЯННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНВАЛІДІВ



Організація Об'єднаних Націй

СТАНДАРТНІ ПРАВИЛА ЩОДО УРІВНЯННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНВАЛІДІВ



Організація Об'єднаних Націй

ББК. X915.212.04

УДК. 341.1

Стандартні правила щодо урівняння можливостей інвалідів були прийняті Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй на сорок восьмій сесії 20 грудня 1993 року (резолюція 48/96).

ISBN 966-7062-00-7

Переклад на українську мову © Товариство "Надія", Львів, 1998
Видання здійснене при фінансовій підтримці
Посольства Канади в Україні та Міжнародного Фонду "Відродження"

Стандартні правила щодо урівняння можливостей інвалідів

ВСТУП

Підґрунтя і поточні потреби

Попередня міжнародна діяльність

На шляху до стандартних правил

Мета і зміст Стандартних правил щодо урівняння
можливостей інвалідів

Основні поняття у політиці щодо інвалідів

ПРЕАМБУЛА

I. ПЕРЕДУМОВИ ДО РІВНОЇ СПІВУЧАСТІ

Правило 1. Поглиблення усвідомлення

Правило 2. Медична опіка

Правило 3. Реабілітація

Правило 4. Служби підтримки

II. СФЕРИ ВПРОВАДЖЕННЯ РІВНОЇ СПІВУЧАСТІ

Правило 5. Доступність

Правило 6. Освіта

Правило 7. Забезпечення працею

Правило 8. Утримання та соціальний захист

Правило 9. Родинне життя та особистість

Правило 10. Культура

Правило 11. Відпочинок і спорт

Правило 12. Релігія

III. ЗАХОДИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ

- Правило 13. Інформація та дослідження
- Правило 14. Вироблення політики і планування
- Правило 15. Законодавство
- Правило 16. Економічна політика
- Правило 17. Координація роботи
- Правило 18. Організація інвалідів
- Правило 19. Підготовка персоналу
- Правило 20. Національний контроль і оцінка програм з інвалідності для виконання Стандартних Правил
- Правило 21. Технічна та економічна співпраця
- Правило 22. Міжнародна співпраця

IV. МЕХАНІЗМ КОНТРОЛЮ

ВСТУП

Підгрунття і поточні потреби

1. Інваліди є у всіх частинах світу і на всіх рівнях кожного суспільства. У світі є велика кількість інвалідів, яка зростає.

2. Як причини, так і наслідки інвалідності різняться у світі. Ці відмінності виникали внаслідок різних соціально-економічних обставин і різного забезпечення державами добробуту своїх громадян.

3. Сучасна політика щодо інвалідів є результатом поступу за останні 200 років. Багато в чому вона відображає загальні умови життя, а також соціальну та економічну політику у різні часи. Однак, у сфері інвалідності є також багато особливих обставин, які впливають на життєві умови інвалідів. Необізнаність, зневага, забобони й страх є тими соціальними факторами, які впродовж історії стримували розвиток інвалідів та відізолювали їх.

4. З плином років політика щодо інвалідів розвинулась від елементарної опіки в закладах - і до надання освіти дітям-інвалідам та реабілітації осіб, які стали інвалідами у дорослому віці. Завдяки освіті та реабілітації інваліди активізувались і стали рушійною силою дальшого поступу політики щодо них. Утворились організації інвалідів, їх родин та захисників прав, що відстоювали кращі умови для інвалідів. Після Другої світової війни було висунуто концепції інтеграції та нормалізації, які відображали зростання усвідомлення можливостей інвалідів.

5. Наприкінці 1960-х рр. у деяких країнах організації інвалідів почали формулювати нове розуміння інвалідності. Це нове розуміння вказувало на тісний зв'язок між обмеженнями, які зазнають інваліди, і плануванням та стру-

ктурую їх докiлля, а також загальним ставленням населення. У той же час проблеми iнвалiдностi щораз бiльше висвiтлю вались у краiнах, що розвиваються. У деяких з цих країн процент iнвалiдного населення оцiнювався як дуже високий i на загал iнвалiди зазнавали виняткової скрути.

Попередня мiжнародна дiяльнiсть

6. Права iнвалiдiв протягом тривалого часу є предметом значної уваги з боку Органiзацiї Об'єднаних Нацiй та iнших мiжнародних органiзацiй. Найважливишим наслiдком Мiжнародного року iнвалiдiв (1981) стала Свiтова програма дiй щодо iнвалiдiв,¹ прийнята Генеральною Асамблеєю в її резолуцiї 37/52 вiд 3 грудня 1982 року. Мiжнародний рiк iнвалiдiв i Свiтова програма дiй стали сильним поштовхом для поступу у цiй сферi. Одне й друге наголошували на правi iнвалiдiв на однаковi з iншими громадянами можливостi та рiвну участь у покращаннi умов життя, що впливає з економiчного i соцiального розвитку. Тут також вперше подано визначення вади, як функцiї вiдносин мiж iнвалiдами та їх докiллям.

7. В 1987 р. у Стокгольмi проведено Всесвiтню зустрiч експертiв для перевiрки виконання Свiтової програми дiй, приурочену до середини Десятилiття iнвалiдiв Органiзацiї Об'єднаних Нацiй. На цiй Зустрiчi було запропоновано розробити провiдну фiлософську концепцiю, щоб вказати прiоритети для дiяльностi у наступнi роки. Основою цiєї концепцiї мало стати визнання прав осiб з iнвалiдностю.

8. У зв'язку з цим Зустрiч порекомендувала, щоб Генеральна Асамблея скликала спецiальну конференцiю для укладення проекту мiжнародної конвенцiї про усунення всiх форм дискримiнацiї щодо iнвалiдiв, з тим, щоб Держави ратифiкували її до кiнця Десятилiття.

9. Проект конвенції в загальних рисах був підготовлений Італією і представлений Генеральній Асамблеї на її сорок другій сесії. Дальші подання, що стосувались проекту конвенції, були зроблені Швецією на сорок четвертій сесії Асамблеї. Однак, в обох випадках не вдалось дійти до згоди щодо придатності такої конвенції. На думку багатьох представників, вже існуючі документи з людських прав начебто гарантували інвалідам права нарівні з іншими особами.

На шляху до стандартних правил

10. Керуючись обговоренням у Генеральній Асамблеї, Економічна і Соціальна Рада на своєму першому черговому засіданні у 1990 р. остаточно погодилась, що треба зосередитись на виробленні інакшого міжнародного інструменту. У своїй резолюції 1990/26 від 24 травня 1990 року Рада уповноважила Комісію з соціального розвитку на її тридцять другому засіданні розглянути утворення спеціальної відкритої робочої групи з урядових експертів, яка фінансується на добровільні внески, щоб виробити стандартні правила щодо урівняння можливостей дітей-, підлітків- і дорослих-інвалідів у тісній співпраці зі спеціалізованими агенціями, іншими міжурядовими і неурядовими організаціями, особливо ж організаціями власне інвалідів. Рада також приписала Комісії завершити текст з цими правилами для розгляду в 1993 р. і подання до Генеральної Асамблеї на її сорок восьму сесію.

11. Подальше обговорення у Третньому комітеті на сорок восьмій сесії Генеральної Асамблеї виявило широку підтримку нової ініціативи на вироблення стандартних правил щодо урівняння можливостей інвалідів.

12. На тридцять другій сесії Комісії з соціального розвитку ініціатива щодо стандартних правил дістала підтримку

значної кількості представників, а обговорення привело до прийняття резолюції 32/2, у якій вирішено утворити спеціальну відкриту робочу групу згідно з резолюцією 1990/26 Економічної і Соціальної Ради.

Мета і зміст Стандартних правил щодо урівняння можливостей інвалідів

13. Стандартні правила щодо урівняння можливостей інвалідів було розроблено на підставі досвіду, набутого під час Десятиліття інвалідів Організацій Об'єднаних Націй (1983-1992).² Політичну та моральну основу цих Правил становлять Міжнародний Біль з людських прав, що включає Загальну декларацію людських прав,³ Міжнародна угода про економічні, соціальні та культурні права⁴ і Міжнародна угода про громадянські та політичні права⁴, Конвенція про права дитини⁵ та Конвенція про усунення всіх форм дискримінації жінок⁶, а також Світова програма дій щодо інвалідів.

14. Хоча ці Правила не є обов'язковими, вони стали звичними міжнародними правилами, коли вони застосовувались значним числом Держав з наміром вважати закони міжнародного права. Вони передбачають

істотні моральні й політичні зобов'язання від імені Держав щодо урівняння можливостей інвалідів. Вказано важливі принципи відповідальності, діяльності і співпраці. Подано ділянки, що мають вирішальне значення для якості життя, досягнення повноцінної участі та рівності. Ці Правила пропонують інвалідам та їх організаціям інструмент для вироблення політики і діяльності. Вони створюють основу технічної та економічної співпраці між Державами, Об'єднаними Націями та іншими міжнародними організаціями.

15. Метою цих Прав є забезпечити, щоби всі дівчата-, хлопці-, жінки- і чоловіки-інваліди, як члени своїх суспільств, могли користуватись тими самими правами й виконувати ті самі обов'язки, що й інші. У всіх суспільствах світу все ще існують перепони, що заважають інвалідам користуватись своїми правами й свободами і утруднюють їх повноцінну участь у діяльності їх суспільств. Держави відповідальні за те, щоби вжити належних заходів для усунення таких перепон. Інваліди та їх організації повинні відігравати активну роль як партнери у цьому процесі. Урівняння можливостей інвалідів є суттєвим вкладом до загального намагання мобілізувати людські ресурси у всьому світі. Особливої уваги можуть потребувати такі групи, як жінки, діти, особи похилого віку, бідні, робітники-мігранти, особи з подвійною і множинною інвалідністю, корінні мешканці та етнічні меншини. Крім того, існує велика кількість інвалідів-біженців, що мають особливі потреби і вимагають уваги.

Основні поняття у політиці щодо інвалідів

16. Наведені нижче поняття загальнозживані. В основному вони ґрунтуються на ідеях Світової програми дій стосовно інвалідів. У деяких випадках вони відбивають поступ, що відбувся під час Десятиліття інвалідів Організації Об'єднаних Націй.

Інвалідність і вада

17. Термін "вада" вбирає велику кількість різних функціональних обмежень, які трапляються серед населення в усіх країнах світу. Люди можуть бути інвалідами через фізичні, інтелектуальні недоліки, через порушення функцій органів чуття, стан здоров'я чи розумову хворобу. Такі недоліки,

стани чи хвороби можуть мати постійну або тимчасову природу.

18. Термін "інвалідність" означає втрату або обмеження можливостей брати участь у житті суспільства на рівні з іншими. Він описує зіткнення між інвалідом і довкіллям. Цей термін має на меті наголосити на недоліках у довкіллі та в багатьох видах організованої діяльності в суспільстві, наприклад, в інформації, спілкуванні та освіті, що заважають участі інвалідів на рівних умовах.

19. Таке вживання цих двох термінів - "інвалідність" і "вада", визначення яких подані вище в пунктах 17 і 18 - слід розглядати у світлі сучасної історії інвалідності. Протягом 1970-х рр. серед представників організацій інвалідів та фахівців у сфері інвалідності існував сильний спротив щодо тогочасної термінології. Терміни "інвалідність" і "вада" часто вживались неясним і збентежливим чином, що не сприяло виробленню політики та політичним заходам. Така термінологія несла на собі відбиток медичного і діагностичного підходів, які нехтували недосконалістю і недоліками навколишнього суспільства.

20. У 1980 р. Світова організація охорони здоров'я прийняла міжнародну класифікацію пошкоджень, інвалідності і вад, яка пропонувала точніший і водночас релятивістський підхід. У Міжнародній класифікації пошкоджень, інвалідності і вад⁷ чітко розмежовано "пошкодження", "інвалідність" і "ваду". Її широко застосовують у таких ділянках як реабілітація, освіта, статистика, політика, законодавство, демографія, соціологія та антропология. Вживаючи Міжнародну класифікацію, дехто висловлював занепокоєння, що вона через своє визначення терміну "вада" все-таки може вважатись занадто медичною і надто зосередженою на особі, а також може не адекватно висвітлювати взаємо-

дію між умовами чи сподіваннями у суспільстві та можливостями особи. Ці та інші погляди, висловлені за останніх 12 років, що минули після опублікування Міжнародної класифікації, будуть враховані при наступному перегляді Міжнародної класифікації.

21. Далі поглиблювалось знання і обсяг розуміння щодо проблем інвалідності та вживаної термінології, що ґрунтувалось на досвіді, набутому при втіленні Світової програми дій і при загальному обговоренні, що відбувалось під час Десятиліття інвалідів Організації Об'єднаних Націй. Теперішня термінологія визнає необхідність звертання як до індивідуальних потреб (як наприклад, реабілітація і технічні допоміжні засоби), так і до недоліків у суспільстві (різні перешкоди у співучасті).

Запобігання

22. Запобігання означає діяльність, скеровану на попередження появи фізичних, розумових, психічних пошкоджень або пошкоджень органів чуття (первинне запобігання) або недопускання до того, щоби пошкодження спричиняли постійні функціональні обмеження або інвалідність (вторинне запобігання). Запобігання може включати багато різних видів діяльності, як наприклад, первинний догляд за здоров'ям, догляд за дитиною до і після народження, дієтлогічна освіта, імунізаційні кампанії проти інфекційних хвороб, заходи контролю ендемічних захворювань, приписи щодо безпеки, програми запобігання нещасним випадкам у різному доквіллі, у тому числі пристосування робочих місць для попередження професійної інвалідності та захворювань, а також запобігання інвалідності, спричиненій забрудненням довкілля чи збройним конфліктом.

Реабілітація

23. Термін "реабілітація" стосується процесу, що має на меті уможливити інвалідам досягнення і підтримку їхніх оптимальних фізичного, чуттєвого, інтелектуального, психічного, а також соціального рівнів діяльності, які б забезпечували їх засобами для зміни свого життя в напрямі до вищого рівня самостійності. Реабілітація може включати заходи для забезпечення і/ або відновлення функцій або ж компенсації втрати або відсутності функції чи функціонального обмеження. Реабілітаційний процес не включає першої медичної допомоги. Він залучає широке коло заходів і видів діяльності, починаючи від більш основної та загальної реабілітації і до дій, спрямованих на досягнення кінцевої мети, наприклад професійної реабілітації.

Урівняння в можливостях

24. Урівняння в можливостях означає процес, при якому різноманітні системи суспільства та довкілля, як-от служби, види діяльності, інформація і документація, стають доступними всім, зокрема інвалідам.

25. Принцип рівних прав передбачає, що потреби абсолютно кожної особи є рівнозначні, що ці потреби треба брати за основу планування суспільств і що всі ресурси треба використовувати таким чином, щоб забезпечити кожній людині рівні можливості у співучасті.

26. Інваліди є членами суспільства і мають право залишатись серед своїх місцевих спільнот. Вони повинні одержувати потрібну їм підтримку в рамках загальних структур освіти, охорони здоров'я, забезпечення працевлаштування та соціальних служб.

27. Якщо інваліди отримують рівні права, вони повинні мати й рівні обов'язки. Коли ці права досягаються, суспільство повинно підвищити свої сподівання щодо інвалідів. Зокрема, в процесі урівняння можливостей треба допомогти інвалідам набути повної відповідальності, як членам суспільства.

ПРЕАМБУЛА

Держави,

з огляду на зобов'язання, надані згідно з Хартією Організації Об'єднаних Націй, щоби, при співпраці з Організацією, спільно та кожна зокрема діяти для сприяння підвищення життєвого рівня, повного забезпечення працею, умов економічного та соціального поступу і розвитку,

підтверджуючи зобов'язання щодо людських прав і основних свобод, соціальної справедливості і гідності, а також цінності людської особистості, що проголошено Хартією,

звертаючись зокрема до міжнародних норм з людських прав, що були викладені в Загальній декларації людських прав,³ Міжнародній угоді про економічні, соціальні та культурні права⁴ і Міжнародній угоді про громадянські та політичні права,⁴

підкреслюючи, що права, проголошені в цих документах, повинні бути гарантовані рівною мірою щодо всіх людей без дискримінації,

звертаючись до Конвенції про права дитини,⁵ яка забороняє дискримінацію на основі інвалідності та вимагає особливих заходів для запевнення прав дітей-інвалідів, і

Міжнародної Конвенції про захист прав всіх робітників-мігрантів і членів їх сімей⁸, яка забезпечує деякі захисні заходи від загрози інвалідності,

звертаючись також до положень Конвенції про усунення всіх форм дискримінації жінок⁶ для забезпечення прав дівчат- і жінок-інвалідів,

враховуючи Декларацію прав інвалідів,⁹ Декларацію прав розумово відсталих осіб,¹⁰ Декларацію соціального прогресу й розвитку,¹¹ Принципи захисту психічно хворих осіб і вдосконалення опіки за психічним здоров'ям¹² та інших відповідних документів, прийнятих Генеральною Асамблеєю,

враховуючи також відповідні угоди та рекомендації, прийняті Міжнародною організацією праці, зокрема посилення на бездискримінаційну участь інвалідів при забезпеченні працею,

з огляду на відповідні рекомендації та роботу Освітньої, наукової та культурної організації при Організації Об'єднаних Націй, зокрема Всесвітню декларацію про освіту для всіх,¹³ роботу Світової організації охорони здоров'я, Дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй та інших зацікавлених організацій,

враховуючи зобов'язання, надані Державами щодо охорони довкілля,

з огляду на спустошення, спричинені збройними конфліктами та марними витратами обмежених ресурсів на виробництво зброї,

вважаючи, що Світова програма дій щодо інвалідів і дане в ній визначення "урівняння можливостей" підтверджують серйозні наміри міжнародної спільноти до-

тримуватись цих різноманітних міжнародних документів і рекомендацій, які мають практичне і конкретне значення,

визнаючи, що мета Десятиліття інвалідів Організації Об'єднаних Націй (1983-1992) на виконання Світової програми дій залишається чинною і вимагає невідкладних і тривалих заходів,

нагадуючи, що Світова програма дій ґрунтується на ідеях, однаково важливих як у країнах, що розвиваються, так і в країнах з високо розвинутою промисловістю

переконані, що потрібно збільшити зусилля для досягнення повного і рівного користування людськими правами і співучасті інвалідів у суспільстві,

ще раз наголошуючи, що інваліди, їх батьки, опікуни, захисники прав та організації повинні бути активними партнерами Держав при плануванні та виконанні всіх заходів, які мають вплив на їх громадські, політичні, економічні, соціальні і культурні права,

виконуючи резолюцію 1990/26 Економічної та Соціальної Ради і базуючись на детальному переліку в Світовій програмі дій особливих заходів, необхідних для досягнення інвалідами рівності з іншими, Держави прийняли наведені нижче Стандартні правила щодо урівняння можливостей інвалідів, щоби:

(а) наголосити, що вся діяльність у ділянці інвалідності передбачає належні знання і досвід щодо умов і особливих потреб інвалідів;

(б) підкреслити, що важливою метою соціально-економічного розвитку є доступність всім кожного аспекту організації суспільства;

(в) намітити ключові аспекти соціальної політики в ділянці інвалідності, включно з активним заохоченням технічної і економічної співпраці там, де це доцільно;

(г) подати моделі процесу прийняття політичних рішень, необхідних для досягнення рівних можливостей, пам'ятаючи про велику відмінність у технічному і економічному рівнях, а також ту обставину, що цей процес повинен відбивати глибоке розуміння культурного контексту, в якому він відбувається, і ключової ролі інвалідів у ньому;

(г) запропонувати національні механізми тісної співпраці між Державами, органами системи Організації Об'єднаних Націй, іншими міжурядовими утвореннями та організаціями інвалідів;

(д) запропонувати ефективний механізм контролювання процесу, при якому Держави намагаються досягнути урівняння можливостей інвалідів.

I. ПЕРЕДУМОВИ ДО РІВНОЇ СПІВУЧАСТІ

Правило 1. Поглиблення усвідомлення

Держави повинні здійснювати заходи для поглиблення усвідомлення у суспільстві щодо інвалідів, їх прав, потреб, можливостей та їхнього вкладу.

1. Держави повинні забезпечити, щоби відповідальні органи влади розповсюджували найновішу інформацію про відповідні програми і служби для інвалідів, їх родин, працівників у цій ділянці та громадськості загалом. Для інвалідів інформація повинна бути надана в доступній формі.

2. Держави повинні започатковувати і підтримувати інформаційні кампанії, які стосуються інвалідів, та політики щодо інвалідності, проголошуючи, що інваліди є громадяни з тими ж правами, що й інші, таким чином обґрунтовуючи заходи на подолання перешкод для повної співучасті.

3. Держави повинні заохочувати, щоби засоби масової інформації змальовували інвалідів позитивним чином; щодо цього слід радитись з організаціями інвалідів.

4. Держави повинні забезпечувати, щоб громадські освітні програми всебічно відбивали принцип повної участі й рівності.

5. Держави повинні запрошувати інвалідів, їх родини і організації брати участь у громадських освітніх програмах, що стосуються проблем інвалідів.

6. Держави повинні заохочувати підприємства приватного сектора, щоб вони включали питання щодо інвалідів до всіх аспектів своєї діяльності.

7. Держави повинні започатковувати і підтримувати програми, скеровані на піднесення рівня свідомості інвалідів

стосовно їх прав і можливостей. Зростання впевненості у собі й повноважень допоможе інвалідам скористатись доступними їм можливостями.

8. Поглиблення усвідомлення повинно бути важливою частиною навчання дітей-інвалідів і реабілітаційних програм. Інваліди також можуть допомагати один одному у поглибленні усвідомлення через свої власні організації.

9. Поглиблення усвідомлення повинно увійти до навчання всіх дітей і має бути складовою частиною навчальних курсів для вчителів та підготовки працівників всіх професій.

Правило 2. Медична опіка

Держави повинні забезпечити інвалідам ефективну медичну опіку.

1. Держави повинні намагатись здійснювати програми, які виконуються групами фахівців з багатьох спеціальностей, для раннього виявлення, оцінки і лікування порушень. Це могло б запобігати факторам інвалідності або зменшувати чи усувати їх. Такі програми повинні забезпечувати повну участь інвалідів і їх родин на індивідуальному рівні та організацій інвалідів на рівні планування й оцінки.

2. Працівники місцевих спільнот повинні проходити навчання в таких сферах як раннє виявлення порушень, надання першої допомоги та звертання до відповідних служб.

3. Держави повинні забезпечити інвалідам, зокрема немовлятам і дітям, той самий рівень медичної опіки в межах тієї ж системи, що й іншим членам суспільства.

4. Держави повинні забезпечити належну підготовку і оснащення медичного і санітарного персоналу, щоб надавати інвалідам медичну опіку й доступ до відповідних лікувальних методів і технологій.

5. Держави повинні забезпечити таку підготовку медичного, санітарного та подібного персоналу, щоб той не давав невідповідних рекомендацій батькам, обмежуючи таким чином можливість вибору для їх дітей. Така підготовка повинна становити поступальний процес і має ґрунтуватись на найновішій доступній інформації.

6. Держави повинні забезпечити інвалідів регулярним лікуванням і ліками, яких ті можуть потребувати для збереження або покращання рівня своєї життєдіяльності.

Правило 3. Реабілітація*

Держави повинні забезпечити інвалідам реабілітаційні послуги, щоб вони могли досягти і підтримувати оптимальний для себе рівень самостійності й життєдіяльності.

1. Держави повинні розробити національні реабілітаційні програми для всіх груп інвалідів. Такі програми повинні ґрунтуватись на дійсних особистих потребах інвалідів і на принципах повної участі й рівності.

2. Такі програми повинні охоплювати широке коло діяльності, як-от напрацювання основних навичок для покращення або компенсації ураженої функції, рекомендації для інвалідів та їх родин, вироблення впевненості в собі та супутні послуги, такі як обстеження і скерування.

3. До цього повинні мати доступ всі інваліди, включно з особами, які мають тяжку і/ або множинну інвалідність та потребують реабілітації.

4. Інваліди та їх родини повинні мати змогу брати участь у розробці й організації реабілітаційних служб, які їх стосуються.

* Реабілітація є фундаментальне поняття у політиці щодо інвалідності; її визначення наведене вище у параграфі 23 вступу.

5. Усі реабілітаційні служби повинні бути доступні у тій місцевій спільноті, де проживає інвалід. Однак, у деяких випадках, щоби досягти певної мети навчання, можуть бути організовані спеціальні обмежені в часі реабілітаційні курси за місцем проживання там, де це можливо.

6. Треба заохочувати інвалідів та їх родини до участі в реабілітації, наприклад, у ролі підготованих учителів, інструкторів або порадників.

7. При укладанні або оцінці реабілітаційних програм Держави повинні керуватись результатами експертизи організацій інвалідів.

Правило 4. Служби підтримки

Держави повинні запевнити розвиток та забезпечення служб підтримки, включно з допоміжними пристроями для інвалідів, щоби сприяти зростанню рівня їх самостійності у повсякденному житті та користуванню правами.

1. Держави повинні здійснювати забезпечення допоміжними пристроями і обладнанням, персональною допомогою і послугами перекладачів, відповідно до потреб інвалідів, як важливими засобами для урівняння можливостей.

2. Держави повинні підтримувати конструювання, виробництво, розповсюдження і обслуговування допоміжних пристроїв і обладнання, а також поширення відомостей про них.

3. Щоби це здійснити, слід використовувати загальнодоступні технічні знання і досвід. У країнах з високою технологічною промисловістю її слід повною мірою використовувати для вдосконалення параметрів і ефективності допоміжних пристроїв і обладнання. Важливо стимулювати розробляння і виробництво простих і недорогих пристроїв.

при можливості вживаючи місцеві матеріали та засоби виробництва. До виготовлення цих пристроїв можна залучати самих інвалідів.

4. Держави мають визнавати, що всі інваліди, які потребують допоміжних пристроїв, повинні мати належний доступ до них, що включає фінансову доступність. Це може означати, що допоміжні пристрої і обладнання мають надаватись безкоштовно або за такою низькою ціною, щоб інваліди або їх родини були спроможні їх придбати.

5. У реабілітаційних програмах забезпечення допоміжними пристроями і обладнанням Держави повинні враховувати особливості у потребах дівчат- та хлопців-інвалідів щодо конструкції, надійності та вікової відповідності допоміжних пристроїв і обладнання.

6. Держави повинні підтримувати розробляння і здійснення програм з персональної допомоги і послуг перекладачів, особливо щодо осіб з тяжкою і/ або множинною інвалідністю. Такі програми підвищили б ступінь участі інвалідів у повсякденному житті, вдома, на роботі, в школі та під час дозвілля.

7. Програми з персональної допомоги повинні розроблятися таким чином, щоб інваліди, які користуються цими програмами, мали вирішальний вплив на хід їх створення.

II. СФЕРИ ВПРОВАДЖЕННЯ РІВНОЇ СПІВУЧАСТІ

Правило 5. Доступність

Держави повинні визнавати першочергове значення доступності у процесі урівняння можливостей у всіх сферах суспільства. Для осіб з різними типами інвалідності Держави повинні: (а) ввести в дію програми заходів, щоби зробити доступним фізичне довкілля; і (б) вжити заходів для забезпечення доступу до інформації та спілкування.

(а). Доступ до фізичного довкілля

1. Держави повинні ініціювати процес усунення перешкод для доступності фізичного довкілля. Такі заходи повинні охоплювати вироблення норм і правил, а також введення в дію законодавства, що забезпечує доступність до різних сфер у суспільстві, наприклад, стосовно житла, будівель, служб громадського транспорту та інших засобів пересування, вулиць та інших елементів відкритого довкілля.

2. Держави повинні забезпечити, щоб архітектори, інженери-конструктори та інші, хто професійно залучений до проектування і створення фізичного довкілля, мали доступ до адекватної інформації про політику щодо інвалідів та заходів для досягнення доступності.

3. При проектуванні і створенні фізичного довкілля вже на початку процесу проектування слід включати вимоги щодо доступності.

4. При виробленні стандартів і норм доступності слід консультуватись з організаціями інвалідів. Їх також слід залучати на місцях, починаючи вже від першого етапу пла-

нування при розробці проектів громадського будівництва, що забезпечить їх якнайбільшу доступність.

(б). Доступ до інформації та спілкування

5. Інваліди і, якщо треба, їх родичі та захисники інтересів повинні мати доступ до повної інформації про діагноз, права і відповідні служби та програми на всіх рівнях. Така інформація повинна надаватись у доступній для інвалідів формі.

6. Держави повинні виробляти стратегії, щоб удоступнити інформаційні послуги та документацію для різних груп інвалідів. Для забезпечення доступу до письмової інформації та документації особам з порушеннями зору слід використовувати письмо Брайля, послуги з магнітофонного запису, великий друк та інші відповідні технології. Щодо осіб з порушеннями слуху чи утрудненим сприйманням так само слід застосовувати відповідні технології для забезпечення доступу до мовної інформації.

7. При навчанні глухих дітей, їх родичів та спільноти треба враховувати використання мови знаків. Щоб посприяти спілкуванню глухих осіб з іншими, слід також надавати послуги щодо перекладу мовою знаків.

8. Слід також брати до уваги потреби інвалідів з іншими вадами у спілкуванні.

9. Держави повинні заохочувати засоби масової інформації, особливо телебачення, радіо і газети, щоб забезпечити доступ до їхніх послуг.

10. Держави повинні забезпечувати, щоби нова комп'ютеризована інформація та сервісні системи, що пропонуються для широкого загалу, створювались відразу до-

ступними для інвалідів або були б максимально пристосовані до адаптації.

11. При виробленні заходів щодо удоступнення інформаційних служб треба консультиуватись з організаціями інвалідів.

Правило 6. Освіта

Держави повинні визнавати принцип рівних можливостей щодо початкової, середньої та вищої освіти для дітей-молоді- й дорослих-інвалідів у інтегрованому оточенні. Вони повинні забезпечити, щоб освіта інвалідів була інтегральною частиною навчальної системи.

1. Загальноосвітні органи відповідають за навчання інвалідів у інтегрованому оточенні. Навчання інвалідів повинно становити інтегральну частину національного планування освіти, розробки навчальних програм та організації шкільництва.

2. Навчання в загальноосвітніх школах передбачає забезпечення перекладачем та іншими належними службами підтримки. Слід надавати відповідні послуги для забезпечення доступу і підтримки, які передбачають задоволення потреб осіб з різною інвалідністю.

3. Ініціативні групи та організації батьків інвалідів повинні бути залученими до навчального процесу на всіх рівнях.

4. У Державах, де навчання є обов'язковим, воно повинно забезпечуватись для дівчат і хлопців з усіма ступенями інвалідності, включно з найтяжчими.

5. Особливу увагу слід приділяти таким сферам:

(а) наймолодшим дітям-інвалідам;

(б) дошкільнятам-інвалідам;

(в) інвалідам-дорослим, зокрема жінкам.

6. Щоб відповідним чином забезпечити навчання інвалідів у системі загальної освіти, Держави повинні:

(а) мати чітко сформульовану політику, зрозумілу і прийнятну для шкільного рівня та широкого загалу;

(б) уможливити гнучкість, доповнення і пристосування навчальних програм;

(в) забезпечити якісні матеріали, постійне підвищення кваліфікації вчителів та їх підтримку.

7. Інтегроване навчання і програми для спільнот повинні розглядатись як додаткові підходи для забезпечення фінансово ефективного навчання і підготовки інвалідів. Національні програми для спільнот повинні заохочувати, щоб спільноти використовували і розвивали свої ресурси для забезпечення інвалідам навчання на місці.

8. У тих випадках, коли загальна шкільна система ще належно не задовольняє потреб інвалідів, можна застосовувати спеціальну освіту. Вона повинна мати на меті підготовку учнів до навчання в загальній шкільній системі. Якість такого навчання повинна відповідати тим самим нормам і рівням, що й загальне навчання і має бути тісно з ним пов'язане. Учням-інвалідам повинна надаватись щонайменше та сама частка навчальних ресурсів, що й учням-неінвалідам. Держави повинні прагнути до інтеграції спеціальної освіти з загальноосвітньою системою. Визнається, що в окремих випадках спеціальна освіта зараз може вважатись найвідповіднішою формою навчання деяких учнів-інвалідів.

9. Через особливі потреби при спілкуванні глухих і глухосліпих осіб, їх навчання може доцільніше проводитись у школах для таких осіб або в спеціальних класах чи групах загальноосвітніх шкіл. На початковому етапі, зокрема, особливу увагу слід приділяти вихованню культурного ставлення, що призведе до ефективних навичок у спілкуванні і якнайбільшій самостійності глухих і глухих/сліпих осіб.

Правило 7. Забезпечення працею

Держави повинні визнавати той принцип, що інвалідам слід уможливити використання своїх людських прав, зокрема в ділянці забезпечення працею. Як у сільській місцевості, так і в містах вони повинні мати можливості для продуктивного і прибуткового забезпечення працею на ринку праці.

1. Закони і правила у ділянці забезпечення працею не повинні бути дискримінаційними щодо інвалідів і не повинні перешкоджати їх працевлаштуванню.

2. Держави повинні активно підтримувати залучення інвалідів до вільного забезпечення працею. Ця активна підтримка може виявлятися у різноманітних заходах, зокрема у професійній підготовці, системі заохочувальних квот, зарезервованому чи призначеному забезпеченні працею, позичках чи субсидіях для малого бізнесу, виняткових контрактах чи першості прав на виробництво, знижках податків, сприянні при контрактах або іншій технічній чи фінансовій допомозі підприємствам, де працюють інваліди. Держави повинні також заохочувати працедавців за змогою робити пристосування для облаштування робочих місць інвалідів.

3. Програми дій Держав повинні включати:

(а) заходи для проектування та обладнання робочих місць і приміщень таким чином, щоб забезпечити їх доступність особам з різною інвалідністю;

(б) підтримку використання нових технологій та розроблення і виробництва допоміжних пристроїв, інструментів та обладнання, а також заходи щодо забезпечення інвалідам доступу до таких пристроїв і обладнання, щоб уможливити їм отримання праці та її збереження;

(в) забезпечення відповідної підготовки і посади, а також поточної підтримки, як-от персональної допомоги та послуг перекладача.

4. Держави повинні започатковувати і підтримувати кампанії на виховання громадської свідомості, які передбачають подолання негативного ставлення і упередження стосовно працівників-інвалідів.

5. У ролі працедавців Держави повинні створювати сприятливі умови для забезпечення роботою інвалідів у державному секторі.

6. Держави, організації працівників та працедавці повинні співпрацювати, щоби забезпечувати справедливість у прийомі на роботу та просуванні по службі, умовах праці, рівні оплати, заходах для вдосконалення робочого довкілля з метою запобігання травмам і пошкодженням, а також у заходах для реабілітації працівників, які отримали виробничі травми.

7. Інваліди повинні завжди мати на меті отримання праці на вільному ринку праці. Для інвалідів, чий потреби неможливо задовольнити при вільному працевлаштуванні, за

альтернативу можуть служити невеликі осередки гарантованої або підтримуваної праці. Важливо, щоб якість таких програм оцінювалась з точки зору їх відповідності та достатності для надання можливостей інвалідам отримати роботу на ринку праці.

8. Слід вжити заходів для залучення інвалідів до програм з вишколу та забезпечення працею у приватному та неформальному секторах.

9. Держави, організації працівників та працедавці повинні співпрацювати з організаціями інвалідів стосовно всіх заходів щодо уможливлення підготовки та забезпечення працею, що включає ненормовані години, неповний робочий день, поділ праці, самозабезпечення роботою та супутню допомогу інвалідам.

Правило 8. Утримання та соціальний захист

Держави відповідальні за надання інвалідам соціального захисту та утримання.

1. Держави повинні забезпечити надання відповідної грошової допомоги інвалідам, які тимчасово втратили заробіток чи зазнали його зниження або ж їм відмовлено у можливості забезпечення працею через інвалідність або пов'язані з нею чинники. Держави повинні забезпечити, щоб надання допомоги враховувало витрати, які часто несуть інваліди та їх родини внаслідок інвалідності.

2. У країнах, де існують або розробляються загальні програми соціального захисту, соціального страхування або іншого соціального утримання населення, Держави повинні забезпечувати, щоб такі програми не обминали та не дискримінували інвалідів.

3. Держави повинні також забезпечувати грошову допомогу і соціальний захист особам, які здійснюють опіку над інвалідом.

4. Системи соціального захисту повинні включати заохочення щодо відновлення інвалідами здатності заробляти. Такі системи повинні забезпечувати або покращувати організацію, розвиток і фінансування професійної підготовки. Вони повинні також співпрацювати зі службами працевлаштування.

5. Програми соціального захисту повинні також заохочувати інвалідів у пошуках праці, щоби набувати або відновити здатність заробляти.

6. Грошова допомога повинна надаватись, поки триває стан інвалідності, у такий спосіб, щоб не знеохотити інвалідів у пошуках роботи. Її слід лише зменшити або обмежити певним терміном, коли інваліди отримують належний і певний заробіток.

7. У країнах, де соціальний захист значною мірою забезпечується приватним сектором, Держави повинні заохочувати місцеві спільноти, допомогі організації та родини розробляти заходи самопомоги та стимулювання для забезпечення інвалідів працею або спорідненою діяльністю.

Правило 9. Родинне життя та права особи

Держави повинні сприяти повній участі інвалідів у родинному житті. Вони повинні сприяти їх праву на особисте життя та забезпечувати, щоб закони не дискримінували інвалідів з огляду на статеві зносини, заміжжя та батьківство.

1. Інвалідам слід уможливити життя з їх родинами. Держави повинні сприяти тому, щоб питання, які стосуються

інвалідності та її впливу на родинне життя, включались до відповідних консультацій родичів. Родинам, у яких є інваліди, слід забезпечити доступ до служб підтримки і догляду. Держави повинні усунути всі зайві перешкоди особам, які хочуть виховувати чи всиновити дитину- чи дорослого-інваліда.

2. Інвалідів не слід позбавляти можливості відчувати свою сексуальність, мати статеві зносини і мати дітей. Беручи до уваги, що інваліди можуть відчувати труднощі з укладанням подружжя та створенням родини, Держави повинні заохочувати надання відповідних рекомендацій. Інваліди повинні мати той самий доступ, що й інші, до методів планування родини, а також до інформації у доступній формі щодо статевих функцій їх тіла.

3. Держави повинні сприяти заходам на зміну негативного ставлення до подружжя, сексуальності та батьківства інвалідів, особливо дівчат- та жінок-інвалідів, яке ще переважає в суспільстві. Треба заохочувати, щоб інформаційні засоби відігравали важливу роль у подоланні такого негативного ставлення.

4. Потрібно повним чином роз'яснювати інвалідам та їх родинам, як запобігати статевій та іншій нарузі. Інваліди особливо незахищені перед наругою в родині, спільноті чи закладах. Їх треба навчати, як уникати наруги, розпізнавати, коли вона стається та повідомляти про такі дії.

Правило 10. Культура

Держави забезпечуватимуть залучення інвалідів до культурної діяльності та можливість брати у ній участь на рівних підставах.

1. Держави повинні забезпечити інвалідам можливість використовувати їх творчий, мистецький та інтелектуальний потенціал не лише для свого власного блага, але й для збагачення їх спільноти як у містах так і в сільській місцевості. Прикладами такої діяльності є танець, музика, література, театр, пластичні мистецтва, живопис та скульптура. Зокрема, у країнах, що розвиваються, треба вирізняти традиційні та сучасні мистецькі форми, такі як лялькове мистецтво, декламування та художнє читання.

2. Держави повинні сприяти, щоб культурно-просвітницькі заклади - театри, музеї, кіно та бібліотеки були доступними та придатними для інвалідів.

3. Держави повинні започатковувати конструювання та використання спеціальних технічних засобів, щоб забезпечити доступ інвалідів до літератури, фільмів та театрів.

Правило 11. Відпочинок і спорт

Держави вживатимуть заходів для забезпечення інвалідам рівних можливостей у відпочинку і спорті.

1. Держави повинні ініціювати заходи, щоб зробити придатними для інвалідів місця відпочинку та спортивних занять, готелі, пляжі, спортивні арени, гімнастичні зали і

т. ін. Ці заходи повинні включати підтримку організаторам і виконавцям відпочинкових і спортивних програм, в тому числі плани розробки способів для забезпечення доступу й співучасті, інформаційних і тренувальних програм.

2. Туристичні органи, агенції подорожей, готелі, добровільні організації та інші, хто залучений до організації відпочинкових заходів та можливостей подорожувати, повинні пропонувати свої послуги всім, враховуючи особливі потреби інвалідів. Щоб посприяти цьому, потрібно проводити відповідну підготовку.

3. Слід заохочувати спортивні організації до розвитку можливостей участі інвалідів у заняттях спортом. У деяких випадках, щоб уможливити їх участь, достатньо лише надати їм доступ до цього. В інших випадках будуть потрібні особливі заходи або спеціальні ігри. Держави повинні підтримувати участь інвалідів у національних та міжнародних змаганнях.

4. Інваліди, які беруть участь у занятті спортом, повинні мати доступ до спортивного навчання та тренування такої самої якості, що й інші учасники.

5. Організатори спортивних та відпочинкових заходів при плануванні своїх послуг для інвалідів повинні консультиватися з організаціями інвалідів.

Правило 12. Релігія

Держави мають заохочувати заходи щодо рівної співучасті інвалідів у релігійному житті їх спільнот.

1. Держави, консультиуючись з релігійним керівництвом, повинні заохочувати викоренення дискримінації та удосконалити для інвалідів релігійні обряди.

2. Держави повинні сприяти поширенню інформації у справах інвалідів серед релігійних установ та організацій. Держави повинні також заохочувати, щоби церковне керівництво включало інформацію про політику щодо інвалідів до фахової релігійної підготовки, а також до релігійних навчальних програм.

3. Вони також повинні заохочувати доступність релігійної літератури особам з порушеним сприйняттям.

4. Держави і/ або релігійні організації при розробці заходів для рівної співучасті у релігійній діяльності повинні консультиватись з організаціями інвалідів.

III. ЗАХОДИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ

Правило 13. Інформація та дослідження

Держави беруть на себе цілковиту відповідальність за збирання і поширення інформації щодо життєвих умов інвалідів і сприяють всебічним дослідженням, що охоплюють перешкоди, які впливають на життя інвалідів.

1. Держави повинні регулярно збирати пов'язані зі статтю статистичні дані та іншу інформацію стосовно життєвих умов інвалідів. Збирання таких даних може проводитись у поєднанні з національними переписами та обстеженням побутових умов і зокрема має здійснюватись у тісній співпраці з університетами, дослідними інститутами та організаціями інвалідів. Збирання даних повинно включати опитування щодо програм і служб та їх застосування.

2. Держави повинні розглянути можливість укладання банку даних щодо інвалідності, який включатиме статистику щодо наявних служб і програм, а також щодо різних груп інвалідів. Вони повинні враховувати потребу збереження конфіденційності та прав особи.

3. Держави повинні започатковувати і підтримувати програми досліджень у соціальній та економічній галузях, а також з питань співучасті, що відбиваються на житті інвалідів та їх родин. Такі дослідження повинні включати вивчення причин, типів та частоти випадків інвалідності, доступності та дієвості існуючих програм, а також потребу розвитку та оцінки служб і допоміжних заходів.

4. Держави повинні виробляти та впроваджувати термінологію і критерії для проведення національних обстежень, співпрацюючи з організаціями інвалідів.

5. Держави повинні сприяти участі інвалідів у збиранні даних та дослідженнях. Для проведення таких досліджень Держави повинні особливо сприяти залученню кваліфікованих інвалідів.

6. Держави повинні підтримувати обмін результатами досліджень і досвідом.

7. Держави повинні вживати заходів щодо поширення інформації і знань про інвалідність на всіх політичних та адміністративних рівнях у національних, регіональних та місцевих колах.

Правило 14. Вироблення політики і планування

Держави забезпечуватимуть всебічне врахування проблем інвалідності при виробленні відповідної політики та національного планування.

1. Держави повинні ініціювати і планувати належну політику щодо інвалідів на національному рівні та заохочувати і підтримувати діяльність на регіональному і місцевому рівнях.

2. Держави повинні залучати організації інвалідів до прийняття всіх рішень щодо планів і програм, які стосуються інвалідів або відбиваються на їх економічному і соціальному статусі.

3. Потреби і турботи інвалідів повинні включатись до планів загального розвитку, а не розглядатись відокремлено.

4. Цілковита відповідальність Держав за становище інвалідів не звільняє інших осіб від відповідальності. Треба наполягати, щоб кожен, хто керує службами, заходами чи наданням інформації у суспільстві, брав на себе відпо-

відальність за те, щоби ці програми ставали придатними для інвалідів.

5. Держави повинні сприяти виробленню місцевими спільнотами програм і заходів для інвалідів. Одним зі способів здійснення цього є складання посібників та програм заходів, а також забезпечення програм підвищення кваліфікації місцевого персоналу.

Правило 15. Законодавство

Держави несуть відповідальність за створення правової бази щодо заходів з метою досягнення повної участі та рівності інвалідів.

1. Національне законодавство, яке охоплює права і обов'язки громадян, повинно включати права і обов'язки інвалідів. Держави відповідальні за забезпечення інвалідам користування їх правами, включно з людськими, громадянськими і політичними правами, нарівні з іншими громадянами. Держави повинні запевнити залучення організацій інвалідів до вироблення державного законодавства стосовно прав інвалідів, а також до проведення оцінки цього законодавства.

2. Може виникнути потреба у законодавчих діях, щоби усунути чинники, які можуть негативно впливати на життя інвалідів, у тому числі пригноблення та переслідування. Слід усунути будь-які дискримінаційні щодо інвалідів положення. Національне законодавство повинно передбачати відповідні санкції у випадку порушення антидискримінаційних принципів.

3. Національне законодавство стосовно інвалідів може виявлятися у двох різних формах. Права і обов'язки можуть входити до загального законодавства або ж міститись

у спеціальному законодавстві. Спеціальне законодавство для інвалідів може формуватись кількома способами:

- (а) прийняттям окремих законів, які стосуються виключно справ інвалідів;
- (б) включенням справ інвалідності до законів з певних питань;
- (в) окремим згадуванням інвалідів у текстах, що служать тлумаченню існуючих законів.

Було би бажано поєднувати ці різні підходи. Можна також продумати положення про позитивну дискримінацію.

4. Щоб захистити інтереси інвалідів, Держави можуть продумати встановлення правил щодо офіційних механізмів подання оскаржень.

Правило 16. Економічна політика

Держави несуть фінансову відповідальність за національні програми і заходи для створення інвалідам рівних можливостей.

1. Держави повинні включати справи інвалідності до регулярних бюджетів усіх національних, регіональних і місцевих урядових органів.

2. Держави, недержавні організації та інші зацікавлені органи повинні взаємодіяти, щоб визначити найефективніші шляхи підтримання проектів і заходів, які стосуються інвалідів.

3. Держави повинні передбачати застосування економічних заходів (позик, податкових пільг, цільових асигнувань, спеціальних фондів і т.п.), щоб заохочувати і підтримувати рівну співучасть інвалідів у суспільстві.

4. У багатьох Державах рекомендується створювати фонди розвитку для інвалідів, які б могли підтримувати різні провідні проекти і програми самопомоги на низовому рівні.

Правило 17. Координація роботи

Держави відповідальні за створення і зміцнення національних координаційних комітетів чи подібних органів, які б служили національними центрами в справах інвалідів.

1. Національний координаційний комітет або подібні органи повинні бути постійними і базуватись на законодавчому, а також на належному адміністративному регулюванні.

2. Найвідповіднішим шляхом досягнення взаємодії між підрозділами та різними галузями є поєднання роботи представників державних і недержавних організацій. Можна залучати до цього представників відповідних урядових міністерств, громадських організацій інвалідів і приватних організацій.

3. Організації інвалідів повинні відчутно впливати на національний координаційний комітет, щоб забезпечити належне реагування на їх потреби.

4. Національному координаційному комітетові слід надати достатньо автономії та ресурсів для виконання рішень, які приймаються ним у межах його повноважень. Комітет повинен бути підзвітним на найвищому державному рівні.

Правило 18. Організації інвалідів

Держави повинні визнавати право організацій інвалідів представляти інвалідів на національному, регіональному і місцевому рівнях. Держави повинні також визнавати до-радчу роль організацій інвалідів у прийнятті рішень у справах, що стосуються інвалідів.

1. Держави повинні економічно та іншими способами заохочувати і підтримувати організації інвалідів, членів їх родин та захисників інтересів. Держави повинні визнавати, що ці організації мають відігравати суттєву роль у виробленні політики щодо інвалідів.
2. Держави повинні встановити і підтримувати зв'язок з організаціями інвалідів і забезпечити їх участь у розвитку політики уряду.
3. Роль організацій інвалідів може полягати у встановленні потреб і пріоритетів, участі у плануванні, здійсненні та оцінці послуг і заходів, що стосуються життя інвалідів, а також у впливі на суспільну свідомість і обстоюванні певних змін.
4. Організації інвалідів, будучи органами самопомоги, забезпечують і поширюють можливості виробляти навички в різних галузях, а також взаємну підтримку серед членів та розповсюдження інформації.
5. Організації інвалідів можуть виконувати свою дорадчу роль багатьма різними способами, як-от шляхом постійного представництва в керівних органах фінансованих урядом організацій, праці в громадських комісіях і забезпеченням фахового підходу до різного роду проектів.
6. Дорадча роль організацій інвалідів повинна постійно підтримуватись, щоби розвивати і поглиблювати обмін думками та інформацією між Державами та організаціями.
7. Організації повинні бути постійно представлені у національному координаційному комітеті чи подібних органах.
8. Треба розвивати і посилювати роль місцевих організацій інвалідів, щоб запевнити їм вплив на справи на рівні громади.

Правило 19. Підготовка персоналу

Держави відповідають за забезпечення на всіх рівнях відповідної підготовки персоналу, який займається плануванням і здійсненням програм і послуг, що стосуються інвалідів.

1. Держави повинні забезпечити, щоби всі органи влади, які надають послуги в галузі інвалідності, здійснювали відповідну підготовку персоналу.

2. При підготовці працівників у галузі інвалідності, а також у поданні інформації щодо інвалідності в загальних навчальних програмах, слід належним чином висвітлювати принципи повного залучення та рівності.

3. Держави повинні розробляти навчальні програми, консультуючись з організаціями інвалідів. Інвалідів же слід залучати як вчителів, інструкторів чи дорадників у програмах підготовки персоналу.

4. Велике стратегічне значення, зокрема в країнах, що розвиваються, має підготовка працівників у спільнотах. Вона повинна охоплювати інвалідів і включати вироблення належних цінностей, компетенції і технологій, а також навичок, які можуть бути застосовані інвалідами, їх батьками, родинами і членами спільноти.

Правило 20. Національний контроль і оцінка програм з інвалідності для виконання Стандартних правил

Держави відповідають за постійний контроль і оцінку виконання національних програм і служб, що забезпечують урівняння можливостей інвалідів.

1. Держави повинні періодично і систематично оцінювати програми з інвалідності та розповсюджувати як базові дані, так і результати цих оцінок.

2. Держави повинні розробляти і впроваджувати термінологію і критерії для оцінки програм і служб, пов'язаних з інвалідністю.

3. Такі критерії і термінологія повинні розроблятися у тісній співпраці з організаціями інвалідів від найперших етапів створення концепції та планування.

4. Держави повинні брати участь у міжнародній співпраці, щоб розробляти спільні стандарти для оцінки становища в галузі інвалідності в кожній країні. Держави повинні сприяти, щоб у цьому брали участь також національні координаційні комітети.

5. Оцінку різноманітних програм у галузі інвалідності слід вводити вже на етапі планування, щоб можна було з'ясувати загальну ефективність здійснення їх стратегічних цілей.

Правило 21. Технічна та економічна співпраця

Держави, як індустріалізовані, так і ті, що розвиваються, відповідають за співпрацю та вживання заходів щодо покращення умов життя інвалідів у країнах, що розвиваються.

1. До програм загального розвитку слід включати заходи щодо урівняння можливостей інвалідів, у тому числі інвалідів-біженців.

2. Такі заходи слід включати до всіх форм технічної та економічної співпраці - двосторонньої і багатосторонньої, урядової і неурядової. Держави повинні виносити на обговорення зі своїми партнерами питання про співпрацю щодо інвалідності.

3. При плануванні й перегляді програм технічної та економічної співпраці особливої уваги слід надавати впливові таких програм на становище інвалідів. Вкрай важливо, щоб з інвалідами та їх організаціями консультувались з будь-яких розвиткових проектів, призначених для інвалідів. Їх слід безпосередньо залучати до опрацювання, виконання та оцінки таких проектів.

4. Першочергові галузі для технічної та економічної співпраці повинні включати:

(а) розвиток людських ресурсів шляхом вироблення навичок, здібностей і потенціалу інвалідів, а також започаткування заходів щодо працевлаштування інвалідів.

(б) розвиток і поширення відповідних, пов'язаних з інвалідами технологій та технічних знань.

5. Також заохочується, щоби Держави підтримували утворення і зміцнення організацій інвалідів.

6. Держави повинні вживати заходів до глибокого вивчення проблем інвалідності з боку персоналу, який займається здійсненням програм з технічної та економічної співпраці на всіх рівнях.

Правило 22. Міжнародна співпраця

Держави братимуть активну участь у міжнародній співпраці, яка стосується політики урівняння можливостей інвалідів.

1. Держави повинні брати участь у виробленні політики щодо інвалідів у рамках Організації Об'єднаних Націй, її спеціалізованих агенцій та інших зацікавлених міжурядових організацій.

2. Держави при кожній нагоді повинні включати питання інвалідності до загальних переговорів стосовно нормативів, обміну інформацією, програм розвитку і т. ін.

3. Держави повинні заохочувати і підтримувати обмін знаннями та досвідом між:

(а) недержавними організаціями, які займаються питаннями інвалідності;

(б) дослідними установами та окремими дослідниками, які займаються питаннями інвалідності;

(в) учасниками практичних програм і професійних груп з ділянки інвалідності;

(г) організаціями інвалідів;

(д) національними координаційними комітетами.

4. Держави повинні забезпечити, щоб Організація Об'єднаних Націй та її спеціалізовані агенції, а також всі міжурядові та міжпарламентські органи на всесвітньому та регіональному рівнях залучали організації інвалідів до своєї роботи.

IV. МЕХАНІЗМ КОНТРОЛЮ

1. Метою механізму контролює подальше виконання Стандартних правил. Він допомагатиме кожній Державі оцінити свій поступ та рівень виконання Стандартних правил. При контролі треба визначити перешкоди і запропонувати відповідні заходи, які сприятимуть успішному виконанню Правил. Механізм контролю з'ясовуватиме економічні, соціальні та культурні показники кожної з Держав. Важливим елементом повинно бути надання дорадчих послуг і обмін досвідом та інформацією між Державами.

2. Стандартні правила щодо урівняння можливостей інвалідів мають контролюватися в рамках засідань Комісії з соціального розвитку. Має бути призначено Спеціального доповідача із відповідним і значним досвідом у питаннях інвалідів, при необхідності фінансованого з позабюджетних джерел, щоб протягом трьох років контролювати виконання Стандартних правил.

3. Міжнародним організаціям інвалідів, які мають дорадчий статус при Економічній і Соціальній раді, та організаціям, котрі представляють інвалідів, які ще не утворили власних організацій, слід запропонувати створити з-поміж себе експертну групу, у якій переважатимуть організації інвалідів. При цьому слід враховувати різні види інвалідності та необхідний справедливий географічний розподіл, про що слід консультуватися зі Спеціальним доповідачем і при необхідності з Секретаріатом.

4. Спеціальний доповідач сприятиме експертній групі у виробленні оглядів, рекомендацій і забезпеченні зворотного зв'язку та пропозицій щодо сприяння виконанню Стандартних правил і контролю за ними.

5. Спеціальний доповідач має розсилати добірку запитань Державам, підрозділам у системі Організації Об'єднаних Націй, а також міжурядовим і неурядовим організаціям, включно з організаціями інвалідів. Ця добірка запитань повинна стосуватися планів виконання Стандартних правил у Державах. Запитання повинні мати вибірковий характер і відповідати низці певних правил щодо поглибленої оцінки. При підготовці запитань Спеціальний доповідач повинен консультиватись з експертною групою та секретаріатом.

6. Спеціальний доповідач має старатись налагодити безпосередній діалог не лише з Державами, але також з місцевими недержавними організаціями, звертаючись до них по їх погляди та тлумачення щодо будь-якої інформації, яку збираються включити до звітів. Спеціальний доповідач має здійснювати дорадчі послуги щодо виконання і контролювання Стандартних правил та допомогу у підготовці відповідної добірки запитань.

7. Центр з соціального розвитку і гуманітарних питань Організації Об'єднаних Націй у Відні як осередок Організації Об'єднаних Націй з проблем інвалідів, Розвиткова програма Організації Об'єднаних Націй та інші утворення і механізми у системі Організації Об'єднаних Націй, як-от регіональні комісії та спеціалізовані агенції, а також міжагенційні збори, мають співпрацювати зі Спеціальним доповідачем щодо виконання і контролю Стандартних правил на національному рівні.

8. Спеціальний доповідач за допомогою Секретаріату має підготувати звіти для подання у Комісію з соціального розвитку на її тридцять четверте і тридцять п'яте засідання. При підготовці таких звітів Доповідач повинен консультиватись з експертною групою.

9. Держави повинні заохочувати національні координаційні комітети чи подібні органи брати участь у виконанні і контролі. Як провідні центри у справах інвалідів, їх слід заохочувати укладати методики контролю Стандартних правил. Слід заохочувати, щоб організації інвалідів активно залучались до контролю цього процесу на всіх рівнях.

10. Якщо визначено позабюджетні джерела, то слід створити одну або більше посад Міжрегіонального дорадника зі Стандартних правил, щоби надати Державам безпосередні послуги, що включало б:

(а) організацію національних і регіональних навчальних семінарів з приводу Стандартних правил;

(б) вироблення накреслень для допомоги у стратегічних заходах виконання Стандартних правил;

(в) поширення інформації про найкращі приклади практичного виконання Стандартних правил.

11. Комісія з Соціального розвитку на своєму тридцять четвертому засіданні повинна створити відкриту робочу групу для вивчення звіту Спеціального доповідача і вироблення рекомендацій щодо того, як вдосконалити застосування Стандартних правил. При вивченні звіту Спеціального доповідача Комісія з соціального розвитку через свою відкриту робочу групу буде консультувати міжнародні організації інвалідів і спеціалізовані агенції згідно з правилами 71 і 76 правил діючих комісій Економічної і Соціальної ради.

12. На своєму засіданні, яке відбудеться після закінчення мандату Спеціального доповідача, Комісія повинна вивчити можливість поновлення цього мандату, призначення нового Спеціального доповідача, або ж прийняти інший

механізм контролю, а також повинна надати відповідні рекомендації Економічній і Соціальній раді.

13. Слід заохочувати, щоб Держави робили внески до Добровільного фонду Організації Об'єднаних Націй для дальшого виконання Стандартних правил.

ПРИМІТКИ

- ¹ А/37/351/ Доповн.1 і Попр.1, додаток, підрозд. VIII, рекомендація 1 (iv).
- ² Проголошено Генеральною Асамблеєю у її резолюції 37/53.
- ³ Резолюція 217 А (III), додаток.
- ⁴ Резолюція 2200 а (XXI), додаток.
- ⁵ Резолюція 44/25, додаток.
- ⁶ Резолюція 34/189, додаток.
- ⁷ Резолюція 44/25, додаток.
- ⁸ Резолюція 45/158, додаток.
- ⁹ Резолюція 3447 (XXX), додаток.
- ¹⁰ Резолюція 2856 (XXVI).
- ¹¹ Резолюція 2542 (XXIV).
- ¹² Резолюція 46/119, додаток.
- ¹³ Прикінцева доповідь Світової конференції з освіти для всіх: назустріч основним навчальним потребам, Жомтьєн, Тайланд, 5-9 березня 1990 р., Міжорганізаційна комісія (ЮНДП, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Світовий Банк) Світової конференції з освіти для всіх, Нью-Йорк, 1990, додаток 1.